

YTTRANDE

Dnr Fi2023/01259

Regeringskansliet
Finansdepartementet
103 33 Stockholm
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm den 31 oktober 2023

Staten och betalningarna (SOU 2023:16)

Sammanfattning

SPF Seniorerna delar de flesta av utredningens bedömningar och stöder de flesta av utredningens förslag.

Främst av dessa att kontanter måste accepteras som betalning av myndigheter och den som bedriver myndighetsutövning eller tillhandahåller offentligt finansierade tjänster samt den som säljer läkemedel och varor som omfattas av läkemedelsförmåner.

Utredningen definierar läkemedel, livsmedel och drivmedel som livsnödvändiga varor. Men föreslår samtidigt bara att skydda kontantbetalning för läkemedel. Vi föreslår att också den som bedriver detaljhandel med livsmedel, drivmedel eller kläder till konsument vid ett fysiskt försäljningsställe ska vara skyldig att acceptera betalning med svenska sedlar och mynt.

Allmänt

Svårigheter med att utföra grundläggande betaltjänster i större utsträckning finns bland äldre, hos personer med funktionsnedsättningar, hos asylsökande och nyanmällda. Det konstaterar länsstyrelserna i sin rapport *Bevakning av grundläggande betaltjänster 2022*. 15 av 21 länsstyrelser bedömer också att tillgången till betaltjänster inte är tillfredsställande för privatpersoner i allmänhet.

Vidare finns geografiska områden, bland annat i vissa glesbygder, där brister i tekniken och bredbandstäckningen leder till att digitala betalsätt fungerar mindre bra. Det leder till sårbarheter och gör personer, organisationer och företag i sådana områden beroende av kontanter. I dessa områden saknas eller brister tillgången till insättningstjänster. Möjligheten till kontantbetalningar är inte minst angeläget för äldre i dessa glesbygder.

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

5.7.2 Målet om tillgång till grundläggande betaltjänster bör ändras

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att riksdagens mål om tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser ska ersättas av ett mål om att alla i Sverige ska ha möjlighet att göra betalningar till rimliga kostnader, oavsett betalningssätt.

Det föreslagna målet är av flera skäl bättre formulerat än det nuvarande. Den föreslagna termen ”kostnader” inkluderar till exempel även indirekta kostnader för att göra digitala betalningar, såsom kostnader för tillgång till dator och smart mobiltelefon. Uttrycket ”Alla i Sverige” inkluderar fler än invånare, medborgare och stadigvarande bosatta, det vill säga även de som är i Sverige på kortare besök, bland andra turister.

5.7.3 De statliga insatserna bör breddas, förstärkas och utvärderas

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att statens insatser även fortsättningsvis bör stödja tillgången till grundläggande betaltjänster och därutöver bör inriktas på att skapa goda förutsättningar för att alla ska kunna göra betalningar och anpassas till utvecklingen på den digitala betalningsmarknaden.

Länsstyrelserna konstaterar att staten behöver ta en större roll för att säkerställa att tillgången till samtliga grundläggande betaltjänster upprätthålls och de ser även en fara i att kontantinfrastrukturen är sårbar (*Bevakning av grundläggande betaltjänster 2022*).

Europas konsumenter har en ovillkorlig rätt att använda kontanter från ett betalkonto över disk eller i uttagsautomater. Det framgår av betalkontodirektivet (2014/92/EU, artikel 17 c). Sverige är som medlemsstat ansvarigt för att säkerställa detta.

6.5.1 Utredningens övergripande bedömning

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att staten behöver ta ett ökat ansvar för att fler får tillgång till betalkonto och att färre får sina konton opåkallat uppsagda samt att det är viktig att Finansinspektionen prioriterar tillsynsarbetet och följer upp tillämpningen.

Sverige ska enligt betalkontodirektivet se till att kreditinstitut inte diskriminerar konsumenter på någon av de grunder som anges i artikel 21 av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2014/92/EU, artikel 15). Stadgans bestämmelse om icke-diskriminering slår fast att
”All diskriminering på grund av bland annat (...) funktionsbinder, ålder (...) ska vara förbjuden.”

7.5.1 Ett återrapporteringsuppdrag till Finansinspektionen för arbetet med finansiell folkbildning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Finansinspektionen genom en bestämmelse i myndighetens instruktion ska årligen rapportera om insatser och resultat av arbetet med finansiell folkbildning.

SPF Seniorernas medlemmar och andra seniorer har genom åren haft stor nytta av Finansinspektionens folkbildande uppgift. Att denna regleras i myndighetens instruktion i stället för genom krav i regeringens årliga regleringsbrev till myndigheten framstår som en stabilare och mer ändamålsenlig ordning.

8.6.1 Behovet av statlig e-legitimation

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att det är synnerligen angeläget att en statlig e-legitimation på högsta säkerhetsnivå införs så snart som möjligt.

Enskilda har behov av att kunna identifiera sig, bland annat för att kunna använda diverse allmänna tjänster och service. Även staten har behov av att kunna identifiera invånarna på sitt territorium. Det är också därför som staten utfärdar ett antal fysiska identitetshandlingar som exempelvis nationellt ID-kort, pass och körkort.

När de gäller digital identifikation finns i dag bara några få privata utgivare, vars identifikationerna inte uppnår högsta säkerhetsstandard. Dessutom har en av dem, Bank-ID, en mycket dominerande ställning. För autentisering via underskrift finns bara e-legitimationerna BankID och mobilt BankID, vilka kräver att personen är kund hos en bank som erbjuder denna legitimationer. Alla invånare har dock inte bankkonto i svensk bank och kan inte heller få det.

En statlig e-legitimation skulle bidra till mångfald och minska såväl enskildas som Sveriges sårbarhet.

11.9.2 Ökad redundans avseende betalningar för livsnödvändiga varor

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att näringsidkare som tillhandahåller livsnödvändiga varor – receptbelagda läkemedel, livsmedel och drivmedel – som utgångspunkt bör acceptera flera betalningssätt, inklusive sådana som fungerar vid större störningar i elförsörjning eller elektroniska kommunikationer.

SPF Seniorerna anser därutöver att till livsnödvändiga varor också ska räknas kläder.

Det är lätt att hålla med utredningen om att till livsnödvändiga varor räknas receptbelagda läkemedel, livsmedel och drivmedel. I ett land som Sverige, där det särskilt på vintern blir mycket kallt, bör även kläder räknas som livsnödvändiga.

13.8.2 En skyldighet att ta emot betalning i ett betalningsmedel uttryckt i svenska kronor införs

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en borgenär eller annan betalningsmottagare ska, om inte annat har avtalats eller är föreskrivet i lag eller annan författning, vara skyldig att ta emot betalning i svenska kronor, oavsett om betalningen sker med fysiska eller digitala betalningsmedel.

Det är intressant att penningenheten svensk krona inte redan är lagstadgat. De flesta invånare tror nog att så är fallet. Det är bra att den föreslagna bestämmelsen är dispositiv så att borgenärer eller andra betalningsmottagare kan komma överens om en annan ordning, som passar dem bättre.

13.8.4 Skyldigheter för myndigheter och vissa privata aktörer att ta emot kontant betalning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att myndigheter och den som bedriver myndighetsutövning eller tillhandahåller offentligt finansierade tjänster ska vara skyldig, om inte annat föreskrivs i lag eller annan författning, att acceptera fysiska betalningsmedel utgivna av Riksbanken för avgifter under förutsättning att rättsförhållandet mellan parterna har en övervägande offentlighetsrättslig prägel.

Förbundet uppfattar förslaget som åtminstone en kodifiering av gällande rättspraxis.

Förbundet tar inte ställning till de begränsningar som utredningen föreslår av omfattningen för skyldigheten.

13.8.7 Läkemedel som omfattas av högkostnadsskyddet ska kunna betalas med sedlar och mynt

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas om att den som har tillstånd att bedriva detaljhandel med läkemedel till konsument vid ett fysiskt försäljningsställe ska acceptera betalning med fysiska betalningsmedel utgivna av Riksbanken för köp av läkemedel och varor som omfattas av läkemedelsförmåner.

Läkemedel och varor som omfattas av läkemedelsförmåner är livsnödvändiga varor som alla konsumenter ska kunna ha tillgång till, oavsett vilka betalningsmedel de föredrar.

13.8.8 Det bör inte införas en generell skyldighet att ta emot kontant betalning

SPF Seniorerna delar inte utredningens bedömning att skälen emot särskild lagstiftning om livsmedel och drivmedel i dagsläget väger tyngre än skälen för.

SPF Seniorerna föreslår att en bestämmelse ska införas om att den som bedriver detaljhandel med livsmedel, drivmedel och kläder till konsument vid ett fysiskt försäljningsställe ska acceptera betalning med fysiska betalningsmedel utgivna av Riksbanken för köp av livsmedel, drivmedel och kläder.

Livsmedel, drivmedel och kläder är livsnödvändiga varor som alla konsumenter ska kunna ha tillgång till, oavsett vilka betalningsmedel de föredrar. Tungt vägande skäl talar för detta. Främst ambitionen att inkludera alla invånare i samhällsgemenskapen och att stå stark i ett läge av kris, höjd beredskap och krig.

Det är därför rimligt att näringsidkare som säljer livsnödvändiga varor är skyldiga att acceptera betalningsmedel som är lagliga i Sverige, dvs sedlar och mynt i svenska kronor. Majoriteten av fysiska försäljningsställen för dessa varor tar i dag emot kontant betalning. För att säkra att denna möjlighet inte försvinner och att såväl fysiska apotek som fysiska försäljningsställen för livsmedel, drivmedel och kläder accepterar kontanter som betalning bör lagen kräva detta.

I detta ärende har arbetsutskottet beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande.

Eva Eriksson
Förbundsordförande

SPF Seniorerna är en av Sveriges största ideella organisationer med närmare en kvarts miljon medlemmar i cirka 750 föreningar över hela landet, samt Sveriges äldsta seniororganisation, bildad 1939. Förbundet är verkligt partipolitiskt och religiöst obundet och organiserar alla som har någon form av pension och deras partner.